

א שְׁגִיּוֹן לְדָוִד אֲשֶׁר־שָׁר לַיהוָה עַל־דְּבָרֵי־כּוֹשׁ בֶּן־יָמִינִי:
ב יְהוָה אֱלֹהֵי בֶן חֲסִיתִי הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל־רָדְפָי וְהַצִּילֵנִי:

הַדְּבָרִים 'רַפְּאֵי ה' כִּי נִבְהָלוּ עַצְמִי' פְּשׁוּטִים כְּמִשְׁמָעִים: הַאֵיבָרִים וְהַדְּעוּעוֹת מִתַּמַּת הַחַלִּי, וְהַמִּתְפַּלֵּל מִבְּקֵשׁ שָׁה' יִרְפְּאוּנוּ. בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי הַמְזֻמָּר מְדַבֵּר עַל אוֹיְבָיִם הַנִּמְצָאִים בְּקִרְבַּת הַמִּתְפַּלֵּל. וַיֵּשׁ לְשֵׁאל: מָה רָאָה הַמִּתְפַּלֵּל לְהִזְכִּיר אֶת אוֹיְבָיו בְּתַפְלָתוֹ לְרַפּוֹאָה מִחֲלָיו? יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַמְדַּבֵּר הוּא בְּאִישׁ שֵׁיֵשׁ לוֹ אוֹיְבִים, וְאוֹיְבָיו שְׂמֵחִים לְחֲלָיו וּמְצַפִּים לְמוֹתוֹ. אוֹלָם יֵשׁ סוֹבְרִים, שֶׁאֵין הַמְדַּבֵּר כְּאֵן בְּמַחְלָה מְשֵׁ, אֶלָּא שֶׁהַתְּשׁוּעָה מֵהַאֵיבָרִים הַזֹּמְמִים רַע קְרוּיָה בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּט 'רַפּוֹאָה'. סִיּוּעַ לְסִבְרָה זֶה בְּתַפְלַת יִרְמִיָּהוּ: רַפְּאֵי ה' וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאַנְשְׁעָה (יר' יז יד). וּמִסְתַּבֵּר שִׁירְמִיָּהוּ לֹא הִיָּה חוֹלָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֶלָּא נִרְדַּף מְאוֹיְבָיו. אֶפְשָׁר לומר עוֹד. שְׁעָקָר מְצוּקַת הַמִּתְפַּלֵּל הִיא אֵימַת אוֹיְבָיו הַמְטַלֵּת עָלָיו. וְאֵימָה זֶה גּוֹרְמַת לוֹ לְמַחֲשִׁים מֵעֵין מַחְלָה. [וְהַדְּבָרִים מְפָרְסְמִים, שֶׁאֵימָה חֲזָקָה עֲשׂוּיָה לְגַרְם לְחַלְיִים רְעִים מְשֵׁ].
הַמְזֻמָּר נֹאמֵר כְּלוֹ בְּלִשׁוֹן יְחִיד הַמִּתְחַנֵּן עַל עַצְמוֹ. אוֹלָם. כְּמוֹ בְהִרְבָּה מְזֻמְרִים בְּתַהֲלִים, אֶפְשָׁר לומר, שֶׁהַמְזֻמָּר נֹעֵד לְצַבּוֹר אוֹ לְעָם כְּלוֹ, הַמְדַּבֵּר עַל עַצְמוֹ כְּעַל אִישׁ אֶחָד. לְפִי תְּפִיסָה זֶה, הַאֵיבָרִים, הַזּוֹכְרִים בְּמִזְמוֹר, הֵם הַגּוֹיִם שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל וְלִשְׁוֹת הַמַּחְלָה כְּנֹתֵם לְגִלוֹת וְלִשְׁעָבוֹד בְּיַדֵי הַאֵיבָרִים.
מְזֻמָּר זֶה דוֹמֵה לְמִזְמוֹר שֶׁלְּפָנָיו בְּבִשׁוֹי 'כָּל־פְּעָלֵי אֲנִי' (ה' ו' ט) וְגַם בְּרַבּוֹי הַבְּקָשׁוֹת לְקַבֵּלֵת הַתְּפִלָּה (ה' ב' ד' כִּנְגֵד ו' ט).

מְזֻמָּר ז

הַמְזֻמָּר נִחְלַק לְשִׁבְעָה חֲלָקִים: הַחֲלָק הָרִאשׁוֹן – פְּנִיָּה לַה' בְּבִקְשַׁת הַצִּלָּה (ב'–ו'); הַחֲלָק הַשֵּׁנִי – שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת הָרַע שְׂאוֹיְבָיו טוֹפְלִים עָלָיו (ו'–י); הַחֲלָק הַשְּׁלִישִׁי – קְרִיאָה לַה' לְקוֹם כְּנִגֵּד אוֹיְבָיו בְּסַגּוֹן תְּפִלַּת מִשָּׁה בְּנִסּוּעַ הָאָרוֹן (י'–ט); הַחֲלָק הָרְבִיעִי – קְרִיאָה לַה' שְׂיוֹצִיא לְאוֹר צְדִיקוֹ (ט'–ט); הַחֲלָק הַחֲמִישִׁי – הַבְּעַת בְּטַחֲוֹן בְּצַדִּיקַת מִשְׁפָּטוֹ שֶׁל ה' (יא–יז); הַחֲלָק הַשֵּׁשִׁי – בְּטַחֲוֹן, שֶׁהָרַשַׁע יִפֹּל בְּרַשְׁעוֹ (טו'–יז); הַחֲלָק הַשְּׁבִיעִי – קְבִלָּה לְהוֹדוֹת לַה' עַל הַתְּשׁוּעָה (יח'). שְׁנֵי הַחֲלָקִים הָרִאשׁוֹנִים פּוֹתְחִים בְּקְרִיאָה 'אֱלֹהֵי'; הַחֲלָק הַשְּׁלִישִׁי פּוֹתֵחַ בְּקְרִיאָה 'קוֹיָמָה ה''; הַחֲלָק הָרְבִיעִי פּוֹתֵחַ בְּקְרִיאָה 'ה' יְדִין עַמִּים' וְחֹזֵר וְקוֹרֵא 'שְׁפִטְנֵי ה'' וּמְסִים 'אֱלֹהִים צְדִיקִי'.

(א) שְׁגִיּוֹן – לֹא נִתְבָּרַר פְּרוּשׁוֹ. וְאֶפְשָׁר, שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁל אֶחָד מִמִּינֵי הַמְזֻמְרִים, אוֹ שֶׁל אַחַת הַנְּעִימוֹת, שֶׁלְּפִיָּה יֵשׁ לְשִׁיר מְזֻמָּר זֶה.² אֲשֶׁר־שָׁר – לְמַדְנֵוּ מִכָּאן, שֶׁלִּישׁוֹן שִׁירָה נֹאמֵר גַּם עַל דְּבָרֵי תַחֲנּוּן וּבִקְשָׁה

1 מזמור זה נאמר, לפי נוסח אשכנז, ב'נפילת אפים' (תחנון). ואפשר שקובעי הנוסח פירשו מזמור זה על כנסת ישראל שבגלותה ובשעבודה היא כחולה הנוטה למות. נוהגים לומר מזמור זה גם בתפילות על החולים, ולפי זה כוונת הדברים למחלה ממש.

2 בחלק החמישי נזכר פעמיים שם 'אלהים' ופעם שלישית שם 'אל' ובפסוק המסיים נזכר שם ה' פעמיים. מן החלק החמישי ועד סוף המזמור חוזר חמש פעמים השורש 'צדק'. ויש עוד מלים שתחורות וחורתן מכוונת, כגון: הצילני (ב), מציל (ו), צוררי (ה), צוררי (י), ועוד. אפשר שיש במזמור גם לשון נופל על לשון וצלצול אחיות, כגון: ואחלצה צוררי ריקם, או: בור כרה ויהפרהו ויפיל בשחת יפעל.

3 'שגיון' בכותרת מזמור נמצא עוד בחבקוק ג א. ושם בלשון רבים: 'תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות'. ומסתבר ש'שגיונות' הוא שם של כלי נגינה. ויש אומרים שהוא מלשון 'באהבתה תשנה תמיד' (מש' ה ט), שלדעתם אינו לשון שגגה, אלא לשון שירה. – ויש שמצאו דמיון ל'שגיון' בלשון אכדית: שבה הוא שם לתחינה שהיו הבבלים מתחננים במקדשהם. ובמדרש דרשו 'שגיון' – בקשת סליחה על השגגות (או השגאות).

י פן-יטרף כאריה נפשי פֶּרֶק וְאִין מְצִיל:
 י הִיְהִי אֱלֹהֵי אִם-עֲשִׂיתִי זֹאת אִם-יִשְׁעֹל בְּכַפִּי:
 ה אִם-גַּמְלָתִי שׁוֹלְמֵי רַע וְאַחֲלָצָה צוֹרְרֵי רִיקָם:

בפסוק שלאחר מכן 'אם גמלתי וגו'. ואפשר שיזאת' כגוי סתמי, והכונה: העלילה שאויבי טופל עלי כאמתלא לרדפני, הסיפה של 'אם עשיתי' באה בפסוק ו'רדף' וגו'. אם-יש-עול בכפי - כלומר: אם עשו ידי מעשה רשע, או אם יש ברשותי נגבה או גולה.
 (ה) אם-גמלתי - אם עשיתי לו רעה תחת שהייתי חיב לגמל לו טובה על טובה שעשה לי לפני. פרוש אחר: יש לשון 'גמול', שאינה השקר והענש, אלא המעשה הראשון, שגורר אחריו את השקר והענש וכן: אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו (לקמן קלו ח), ועוד. אם-גמלתי שולמי רע - אם גמלתי [רעה את] שולמי רע. כלומר: את האיש המשלם לי רעה. כן פרושו לפי הטעמים, שהעמידו תבת 'גמלתי' בהפסק (דחי), וחברו יחד את התבות 'שולמי רע'. 'שולמי' הוא ביוני 'קל' (עם כגוי למדבר בערו) ולא נמצא עוד בצורה זו ובמשמעות זו. ויש אומרים ש'שולמי' אינו קל, אלא מבנין 'פועל' שמצוי בדרך כלל בפסולים תחת פעל (כגון: סובב - סבב), ואף כאן 'שולמי' תחת 'משלמי'. - ויש מפרשים 'שולמי' - 'איש שלומי' - בן בריתי. ואחלצה - ואם חלצתי - הפשטתי - את הבגדים ואת הנשק (עי' שופ' יד יט: ש"ב ב כא). וכאן צורת עתיד מארץ עם וי' ההפוך במשמעות תנאי לשעבר. צוררי ריקם - [אם חלצתי] את צוררי - את אויבי (ש'לפנים היה בן בריתי), והצגתי ריקם.

מזמור ג. ואמר גם 'אלהי', כלומר: קבלתי על עצמי את אלהותך, כמו שסיים: בך חסיתי - עבר במשמעות מצב נמשך והולך: אני חוסה בך, יש במשמע: אני בוטח בך. ועוד יש במשמע: הריני נתון בחסותך, ועל כן: הושיעני מכל-רדפי והצילני - שעורו: הושיעני והצילני מכל רודפי. ואולי סיים 'הצילני' לסמכו אל 'פן' שבפסוק שלאחריו וכן: הצילני נא... פן יבוא והכני (בר' לב יב).
 (ג) פן-יטרף - כלומר: הצילני לבל יטרף (עי' בפירוש בסוף הפסוק הקודם). יטרף כאריה - יטרף (הטורף, או אחד מרודפי) כדרך שאריה טורף. נפשי - אותי (עי' לעיל ו ד). פרק - משבר ומנתק (את איברי הנוף) 'פורק' נמשך אל 'יטרף', ושעורו פן יטרף ויהא פורק. ואין מציל - ולא יהיה מי שיצילני מידו ואמר לשון 'ואין מציל' כנגד 'הצילני' שבפסוק שלפניו, כלומר: אם אתה לא תצילני אין מציל אחר. ואין מציל נאמר אצל אריה, וכן מצינו: כאריה בבהמות יער ככפיר בעדרי צאן אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל (מיכה ה ז). ואפשר שבצורה 'פרק ואין מציל' יש רמז למשמעות: 'פריק' = גואל בארמית (עי' תרגום אונקלוס לויק' כה כו). ובדרך משחק מלים אמר שהפירק הזה מאבד ואינו מציל.
 (ד) ה' אלהי - חזר על קריאתו בראש המזמור, לפי שפיתח כאן בלשון שבועה וקללת עצמו. ודרך השבועה להאמר בלשון תנאי: אם עשיתי כך יבוא עלי כך. אם-עשיתי זאת - הרעה האמורה

א. ויש מפרשים 'ריקם' נמשך אל 'צוררי', כלומר: הצורר אותי חינם. והספרים חלוקים בטעמיהם, יש המטעימים 'ואחלצה' בטפא, ולפי זה הוא מחוברת אל 'ריקם', כפירוש שלמעלה. ויש המטעימים 'ואחלצה' ברביעי מוגרש, ולפי זה היא עומדת בפני עצמה, ו'צוררי ריקם' מחוברות יחד, כפירוש שלמעלה. - ויש מפרשים 'ואחלצה' - הוצאתי, שילחתי מביתי, כלומר: אם שילחתי את צוררי ריקם מביתי ולא קיימתי בו חובת הכנסת אורחים. עוד יש מפרשים 'ואחלצה צוררי ריקם' לא כהמשך משפט התנאי, אלא כמאמר מוסגר, וכוננת הדברים: לא זו בלבד שלא גמלתי שולמי רע, אלא עוד חלצתי את צוררי ריקם - הושעתי מצרת ריקם - שלא על מנת לקבל פרס (או: את צוררי, אשר עתה הוא צורר אותי בחנם).
 ב. בתרגום הארמי תרגם 'ואחלצה' - 'ודחקתי' והוא תרגום של 'ואחלצה' (בהגדה של פסח ואת לחצנו - זה הדחק) ולפי זה יש כאן שיכול אותיות.

ו ירדף אויב ונפשי וישג וירמס לארץ חיי וכבודי לעפר ישפן סלה:
 ז קומה יהוה באפך הנשא בעברות צוררי ועורה אלי משפט צוית:
 ח ועדת לאמים תסובבך ועליה למרום שובה:
 ט יהוה ידין עמים שפטי יהוה כצדקי וכתמי עלי:

אף שמועוררים בה צוררי, או: שיש לה על צוררי. 'עברות' רבוי בסמיכות של 'עברה' מלשון 'חרון אפו עברה וועם וצרה' (לקמן עח מט). ועורה אלי - עורר אלי, כלומר: למעני ('עורה' כאן פעל יוצא). משפט צוית - את המשפט, כלומר: את הנקמה אשר צוית - יעדת - לצוררים, כמו שנאמר: אם שויתי ברק חרבי ותאחו במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם (דב' לב מא); ועוד כתובים כיוצא בזה.⁴

ה ועדת לאמים - קהל שבטי ישראל. שבטי ישראל מכנים כאן 'לאמים' כמו שבכמה מקראות הם מכנים 'עמים' (דב' לג ג, ט). תסובבך - תסובב - תקיף - את מקדשך, או את מזבחתך, לתפלת הודיה על התשועה שעשית (ע' לקמן כו ו-ז; מה י). ועליה - על עדת הלאמים. למרום שובה - נקט לשון האמורה במלך בשר ודם, השב מנצח ממלכותו, שהולך עם כל עמו בתהלוכת נצחון ושב להיכלו. כן ה', כבכול, ישוב להיכלו במרום, בשעה שעדת ישראל מסובבת את מזבחו בהקפות שמחה. ישראל מלמטה סובבים, וה' כבכול מרחף עליהם, עד שובו להיכלו במרום. סים ב'שובה' כנגד מה שפתח (בסוף ז) ב'קומה', על דרך תפלות משה בנסוע הארון: קומה ... ובגדה ... שובה ה' רבבות אלפי ישראל (כמ' י לה-לו). וכנגד 'רבבות אלפי ישראל' אמר כאן 'ועדת לאמים'.

ט ה' ידין עמים שעורו: ה', אמת הוא חדן את העמים. שפטי ה' - כלומר: הואיל ואתה שופט כל הארץ - שפוט גם אותי. 'שפטי' משמע:

(ו) כתוב זה הוא הסיפא של משפטי התנאי שבשני הפסוקים שלמעלה מכאן. ירדף - בדרך האחול: ירדף נא. והיא צורה מורה בנקודה ורגלים לומר, שהיא מרכבת מן קל - ירדף, ומן פעל - ירדף. ירדף אויב נפשי - ירדף נא האויב את נפשי (אותי), 'ירדף' כנגד 'מכל רדפי' שבפסוק ב; 'נפשי' כנגד 'נפשי' שבפסוק ג. וישג - מחבר אל 'ירדף', כלומר: ירדף וישג את נפשי וכן: וירדפוה והשיגוה (דב' כח מה) ועוד. וישג - ש"ן בצורה לפי שהיא דרך האחול. וירמס לארץ - כלומר: ירמסני עד שאהיה שטוח על פני הארץ. חיי - מקביל אל 'נפשי', ומשמעה 'אותי', וכן: צמתו בבר חיי וידו אבן בי (איכה ג נג); רבת ה' ריבי נפשי נאלת חיי (שם ג נח). וכבודי - אף הוא מקביל ל'נפשי' ופרושו 'אותי', וכן: בסדם אל תבא נפשי בקהלים אל תחד כבדי (כר' מט ו). לעפר ישפן - ישפיל עד לעפר רגליהו שם, 'ישפן' - בצורה לטימן דרך האחול, כמו: ישג. סלה - עין לעיל ג.

ז קומה - לאחר שסים את שביעתו שלא חטא לאויבו, מבקש הוא מה' שיקום להלחם באויבו. ופתח בלשון קומה ה' כלשון תפלת משה בנסוע הארון (ע' לעיל ג ח). באפך - בועמך, שאתה מכלה בו את אויביך (שם' טו ז-ח ועוד הרבה). הנשא - התרומם ומקביל אל 'קומה' (ע' יש לג י). דברו הכתובים בה' לשון האמורה בגבור בשר ודם, או גם בארוה, שבעת שלוה הוא רובץ ונח במקומו, ובעת מלחמה הוא קם ומתנשא ממקומו להלחם באויבו (ע' במ' כד וצדף שם כד ט). בעברות צוררי - בכעס וחרון

4 ולפי דעת ר"ז בער (ושד"ל מסכים לו ומשבחו על כך. ע' במכתב שד"ל בסוף ספר תורת אמת של בער) הוא בניין קל, ונפתחה הריש, משום שקצת מן המנקדים הקדמונים נהגו ברי"ש כבאות גרונית, ובאה רי"ש בפתח ודל"ת בדגש, תחת רי"ש בחטף פתח ודל"ת דפה.

5 ויש מפרשים 'עורה' פועל עומד. 'עורה אלי' משמעו שים את לבך אלי, והוא קרוב ללשון התעוררות מהשינה, שבשעת השינה אדם טיח דעתו מכל ענייניו, ועל דרך זו נאמרו הכתובים: העירה והקיצה למשפטי (לקמן לה כג); עורה למת חישן אדני הקיצה אל תזנה לבצח (לקמן מד כד); ויקץ כישן אדני כגבור מתרונן מייך (לקמן עח סה). ולפי שיטה זו 'עורה אלי משפט צוית' פירושו: ועורה אלי במשפט אשר צוית, וחסרה בי"ת היחס.

תהלים ז

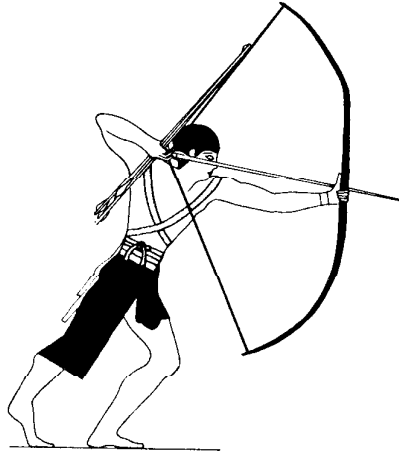
יִגְמַר-נָא רַע | רְשָׁעִים וְתִכְוֶנֶן צַדִּיק
 וּבַחַן לְבוֹת וּכְלִיֹּת אֱלֹהִים צַדִּיק:
 יֵא מְגַנֵּי עַל-אֱלֹהִים מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל-לֵב:
 יֵב אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל-יוֹם:
 יֵי אִם-לֹא יֵשׁוּב חֲרָבוֹ יִלְטוּשׁ קִשְׁתּוֹ דֶּרֶךְ וַיִּכְוֶנֶה:
 יֵי וְלוֹ הַכִּין כְּלֵי-מָוֶת חֲצִיֹּי לְדֹלְקִים יַפְעֵל:

הוציא לאור צדקי ונקום את נקמתי. בצדקי וכתמי עלי - מקרא קצר ושעורו: ובוא נא עלי גמולי כפי הצדק והחס אשר אני נוהג בהם. ויש מפרשים 'בצדקי וכתמי עלי' מחבר אל 'שפטני', כלומר: שפטני כפי צדקי ותמי הנזכרים עלי, שצדקתו של אדם נזכרת במראהו.

(י) יגמר-נא - יכלה נא, ישים נא קץ. 'נא' לשון בקשה. פרוש אחר: 'נא' - עתה. יגמר-נא רע רשעים - אנא יכלה הרע את הרשעים. כלומר: יכלו הרשעים ברעה, ואפשר שהכונה, שהרע שעשו הרשעים לאחריים ישוב על ראשם ויכלה אותם כמו ששים בפסוקים טו-יז: בור כרה וגו' ישוב עמלו וגו'. ותכונן צדיק - לשון בקשה: העמד את הצדיק איתן על מכונן לבל ימוט, כמו: אף תכון תבל בל תמוט (לקמן צו י). ובחן לבות וכליות אלהים צדיק - כלומר: שהרי בחן לבבות וכליות אתה, אלהים צדיק! לכן גלוי צדקי לפניך. ואמר 'אלהים צדיק' כנגד 'ותכונן צדיק'. בלשון המקרא מתארים הלב והכליות כמקומות המחשבות והעצות.

(יא) מגני - בטחוני. על-אלהים - באלהים. יש לשון 'בטחון' שבא אחריו 'עלי' (מ"ב יח כ ועוד ועי' לעיל ד י) ⁶. מושיע ישרי-לב - אשר הוא מושיע, את הישרים בלבבותם. הרשע מתאר פאלו לבו עקלקל או עקב (כלומר: עקם) והצדיק - לבו ישר (עי' לקמן קכה ד-ה; יר' יז ט).

(יב) אלהים שופט צדיק - שופט את הצדיק. מקביל לסוף הפסוק שלמעלה מ'אן. 'שופט'

לוחם אוהז בקשת (ציור מצרי)

ילטוש - הרשע. קשתו דרך - הרשע. ויכוננה - מכונה לירות.

(יד) ולו - ויז ראשונה של 'ולו' פותחת את משפט הסיפה של התנאי 'אם לא ישוב' וגו' שבפסוק הקודם. ולו הכין כלי-מות - לעצמו. הכין הרשע את כלי המות הנזכרים בפסוק הקודם.

⁶ מעיקרו 'מגן' הוא הלוש או החיץ הסוכך מפני החצים, ובא כאן דרך העברה במשמעות 'בטחון' (ועי' לעיל ג ד). 'דרך' בעבר, ושלושת הפעלים האחרים שבפסוק בעמיד. וזה מדרך הגיוון שבשירת המקרא.

תהלים ז

טו הנה יחבל-און והרה עמל וילד שקר:
 טז בור כרה ויחפרהו ויפל בשחת יפעל:
 יז ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד:

ומתכונן לעשות רע. אולם עמלו הוא לשוא ולשקר, וצערו מרבה כצער היולדת ולד שאינו בר קימא.⁸ (טז) בור כרה - הרשע כרה (- חפר) - בור. המשיל את מזמות הרשע ומעשיו לצייד החופר בור, להפיל בו את צידו. ויחפרהו - הרשע את הבור. 'חפר' נרדף עם 'כרה'. ואפשר שבפסוק זה בא 'כרה' במשמעות של תחלת החפירה, ו'יחפרהו' במשמעות של העמקת החפירה. ויפל - הרשע. בשחת יפעל - בשחת אשר פעל ועשה. 'בשחת' מקביל אל 'בור'. 'שחת' נאמר בחפירה של ציידים (יח' יט ד, ח). ונאמר הרבה בשאל המדמה כבור עמק בתחתיות הארץ (לקמן טז י ועוד הרבה).⁹ (יז) ישוב עמלו בראשו - יחזר עמלו (- פשעו) של הרשע ויפגע בראשו - בו בעצמו.¹⁰ קדקדו - מקביל ל'ראשו', וכן: מכף נגלד ועד קדקדך (יב'

חציו לדלקים יפעל - שעורו: ולו הכין את חציו אשר יפעל לדולקים, כלומר: אשר יעשה להצים בוערים, והפגנה להצים משוחים ברעל.⁷ (טו) הנה - לאמות הדבר, כמראה באצבע. מסים בלשון בטחון, שתפלתו נתקבלה. יתבל - יקלט הריון. כאן בא 'יחבל' במשמעות של תחלת ההריון, ולא כלשון 'חבלי לידה' שמשמעו סוף ההריון. און-משמע 'רשע' ומשמע 'שוא', מקביל אל 'שקר'. עמל - כמו 'און' וכן: לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל (במ' כג כא). שקר - גם הוא במשמע כפול: 'מרמה' ומעשה שאין לו קיום - כתוב זה אמור בלשון משל: המחשבות שאדם חושב בלבו משולות להריון, הוצאת המחשבה לפעל משולה ללידה, כאשר הזרע הנקלט בהריון אינו טוב, הולד אינו בר קימא. וכן הרשע חושב מזמות רעות

קשתים מאשור (תבליט מארמונו של אשורבניפל בבלח)

7 עי' פירושו לאיוב ו ד, שהבאנו שם, שמשיתח החצים ברעל היתה נחשבת לפשע ועבירה על חוקי המלחמה המקובלים.
 8 לדימוי המחשבות להריון, יש לשים לב ש'הריון' ו'הרהור' מיסוד אחד הם. ודומה לזאת מצינו בלשונות אירופיות: באנגלית Conception גם הריון וגם מושג, רעיון.
 9 והוא קרוב ללשון 'שוחה' (יר' יח כ ועוד) או 'שיחה' (לקמן בז ז ועוד). ובלשון חז"ל: בורות שיחין ומערות (בשי"ן ימנית).
 10 לשון 'עמלו בראשו' כלשון 'דמו בראשו' ולשון 'גמולו בראשו'. ואפשר שכל הלשונות האלה מיוסדים על מנהג הקדמונים לכרות את ראש הנידונים למיתה ואת ראש האויבים. והכוונה כפולה: יקבל את ענשו המגיע לו, וגם הרע אשר זמם לעשות לאחרים יפגע בו בעצמו. כאן נאמר הנמשל למשל שבכתוב שלמעלה מכאן.

תהלים ז

יח אודה יהוה כצדקו ואומרה שם-יהוה עליון:

כח לד; מכף רגל ועד ראש (יש' א ו). תמסו – עונו, רשעו, וכן: ותמלא הארץ תמס (בר' ו יא). ירד – יפל. (יח) אודה ה' – בסיום דבריו מקבל עליו המתפלל, שכאשר יושע, יודה את ה' בקרבן תודה או בשיר תודה, ושניהם כרוכים יחד (שיר התודה נאמר על קרבן התודה). כצדקו – כנגד שפטני ה' כצדקי... אלהים צדיק. ואומרה – מקביל אל אודה; וכן: תודה וקול ומרה (יש' נא' ג) ועוד. ר"ו של זה כאן כנגד: ועליה למרום שובה (בסוק ה).

לסכום מזמור ז

מזמור זה הוא תפלת אדם שאויביו רודפים אותו ומבקשים להמיתו. הם היו תחלה בני בריתו של המתפלל, אלא שבגדו בו. להצדיק את בגידתם הם טופלים עלילות שקר על המתפלל. המתפלל נשבע לפני ה', שלא עשה את הרע שאויביו מעלילים עליו, ומבקש מה' השופט הצדיק שיציא לאור צדקו וישמיד את אויביו. המתפלל מביע בטחון שאמנם האויבים יפלו ברעתם של עצמם, והצדיק הנושע שיר תודה בתוף תהלוכת שמחה של עדת ישראל. מסתבר שהמתפלל אינו יחיד המבקש על עצמו בלבד, אלא הוא שליח עבור המבקש על כל העם, או על כל פנים, איש העומד בראש העם, שמפלתו מפלת העם כלו, ונצחונו נצחון העם כלו. והאויבים הם העמים הנלחמים בישראל, ומעלילים עליהם עלילות שווא ושקר. בראש המזמור נאמר, שדוד שר מזמור זה על דברי כוש בן ימיני. יש אומרים שכוש בן ימיני הוא אחד המשוררים שדוד נתן לו את השיר הזה לשוררו. והרב מלבי"ם סובר, שכוש הוא אחד מאויבי דוד, ומה שארע לדוד אתו לא נכתב בספר שמואל. תזיל דרשו שכוש בן ימיני הוא שאול המלך, שהיה משבט בנימין והיה רודף וצורר את דוד. וכוש הוא כנוי של גנאי. ודרשו עוד, שדוד חטא בזאת שקרא לשאול 'כוש'. ולפיכך נקרא המזמור 'שגיון'. ר"ו יעבץ סובר, שכוש הוא כנוי של גנאי לשמעי בן גרא, והשבועה 'אם עשיתי זאת' מכוננת לדברי שמעי בן גרא בקללותיו 'איש הדמים ואיש הבליעל' וגו' (ש"ב טו ז והלאה)¹¹. יש קצת דמיון בין מזמור זה למזמור הקודם לו. בשני המזמורים נשמעת תפלה של איש המתירא מפני אויביו. גם המלה 'צוררי' נמצאת כאן וקאן.

מזמור ח

מזמור זה אינו עשוי תלקים, הוא חטיבה אחת. אך לשם תפיסת תכנון אפשר לתקו לארבעה תלקים – החלק הראשון (ב-ג) – גדלת ה' מתגלה בכל והרשעים צתידים להשמד; החלק השני (ד-ה) – אפסות האדם מול השמים וכוכביהם; החלק השלישי (ו-ט) – גדלתו של האדם ושלטונו בעולם; החלק הרביעי (י) – סיום מעין הפתיחה בשבח ה'.

¹¹ במסכת סופרים (יח א) נקבע מזמור זה לשיר של יום פורים. ואמנם ברוב הקהלות לא נהגו כך אלא אומרים מזמור כב (ע"י שם בפירוש). אבל מסתבר, שהמנהג של מסכת סופרים מיוסד על מדרש שכוש בן ימיני הוא מרכזי איש ימיני (שהיה מזרע שאול), ו'צוררי' הוא המן צורר היהודים. על כל פנים יש כאן חזק להבנה שהמזמור מוטב על עלילות הגויים ושנאתם לישראל.